

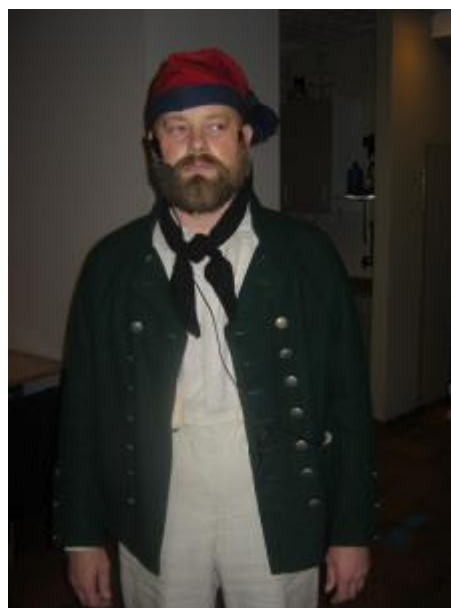
15 december 2016

Båtsman Börje Ankare återvänder

Båtsmännen var många i våra socknar. I stället för att utrusta soldater eller ryttare skulle folket i våra bygder utrusta båtsmän till Kungliga Flottan under indelningsverkets dagar, alltså fram till 1901. Gamla båtsmansnamn som Slätt, Yhr och Netterblad förekommer ännu som efternamn.

Westgötha Gustavianer levandegör historien

Indelningsverket ligger nu mer än ett århundrade tillbaka i tiden, men på Råda Hembygdsförenings höstmöte onsdagen den 21 oktober 2015 fick medlemmarna icke desto mindre se en livs levande båtsman på väg till Karlskrona, nämligen båtsman Börje Ankare från Båtsmanstorpet i Råda. Torpet låg i Råda, men båtsmannen var gemensam för Hyltan, Lahall, Kullbäckstorp och Pixbo i Råda, Gunnebo i Fässberg och Tulebo Nordgård i Kålleröd. Båtsmannen Börje Ankare har givetvis samlats till sina fäder mycket långt tillbaka i tiden, men Christer Johansson, en av de ledande krafterna inom föreningen Westgötha

Jackans knappar är oknäppta! Det är helt enkelt alltför varmt i Hulebäcksgymnasiet för att man skall gå omkring med knäppt vadmalsjacka. Foto: Lars Gahrn.

*Nu har både jacka och mössa tagits av.
Foto: Lars Gahrn.*

Gustavianer, håller föredrag om båtsmännen och klär sig då i sjömanskläder. Hans förening åskådliggör historien på många sätt, bland annat därigenom att medlemmarna syr upp klädesplagg från den tiden. Iklädda tidstypiska kläder exercerar man, dansar man eller lever man lägerliv ungefär så som det kan ha gått till under flydda tider.

Byxor av segelduk

Christer Johansson hade mycket att berätta och många bilder att visa. Åhörarna följde noga med, men frågan är om inte hans kläder tilldrog sig störst intresse. Efteråt kom damerna fram och ställde frågor. Några kände på tygerna. Långbyxor kom att bli utmärkande för båtsmännens klädsel. I våra dagar går ju alla – även damerna – klädda i långbyxor, men då var knäbyxor det vanliga. Båtsmännens byxor var sydda av buldanstyg eller med andra ord segelduk. Christer Johansson berättade, att han hade sytt byxorna själv. Därmed steg

han ytterligare några grader i damernas aktning. ”Man får en helt annan känsla för ett plagg,

om man klipper till delarna själv och själv syr plagget”, berättade Christer Johansson. Även detta är alltså ett sätt att leva sig in i historien. Att få tag i buldanstyg i våra dagar hör inte till de lättaste uppgifterna, men gustavianerna har gott spårsinne. De hade upptäckt att försvarsmaktens gamla madrasser är sydda av segelduk. Alltså förvärvade man några sådana och började sy sjömansbyxor av dem.

Varma kläder

Christer Johanssons skjorta består av lintyg. Jackan är dubbelknäppt och består av vadmalstyg. Han gick omkring utan att ha en enda knapp ordentligt knäppt. När jag skulle fotografera honom, bad jag honom att knäppa alla knapparna. (Att gå med oknäppta knappar räknas som en dödssynd inom Kungliga Flottan.) ”Nej, det kan jag inte, då dör jag av värmen”, svarade Christer Johansson. Vadmalstyg värmer, och det var skönt att höra att forna dagars båtsmän hade värmande plagg. Han tog snart av sig sin varma rock. Till båtsmansdräkten hörde en sydd mössa. Även den var varm och åkte snart av huvudet inne i det varma Hulebäcksgymnasiet.

Christer Johansson i sjömanskläder och halmhatt på Saint-Barthélemy. Klädseln är betydligt tunnare och lättare än för en båtsman på nordligare farvatten.

”Kalven” och vapnen

Båtsmän och soldater hade väskor, som hängde i ett band på axeln. De var tillverkade av kalvskinn med håret kvar, för att väskan skulle avleda regnvattnet så bra som möjligt. Väskan kallades för enkelhetens skull för ”kalven”. Klädesplaggen användes länge och de slets helt enkelt ut. När de var gamla och slitna, användes de som ”släpkläder”, det vill säga arbetskläder för grovarbete ute på åker och äng eller inne i fähuset. Christer Johansson hade också med sig vapen: en musköt och två värjor. Även dessa blev mycket beundrade. Man fick vara med om ett möte med en båtsman från gamla tider.

Resan till Västindien

I sin ungdom brukade båtsmän eller blivande båtsmän göra långresor till sjöss för att skaffa sig erfarenhet av sjölivet, så att de kunde få båtsmänstjänst. Även soldater kunde få göra långresor. År 1794 skickade Göteborgs garnisonsregemente iväg 24 stycken soldater till Sveriges koloni i Västindien, Saint-Barthélemy. Man valde ut de värsta knektarna, som man helst ville bli av med. De skickades iväg med jakten *Activité*, som långt om länge kom fram. Inom några år var alla knektarna lika fullt döda på grund av dryckenskap och liderlighet. Westgötha Gustavianer vill levandegöra minnet av Göteborgs yngre garnisonsregemente. Några pojkar och flickor från föreningen gjorde en resa till Saint-Barthélemy. De hade inte tålamod och tid att göra som sina föregångare. De åkte inte båt. De flög till Saint-Barthélemy. Deras vadmalsuniformer var dock alltför varma för Västindien. Därför hade de sjömansbyxor av ”buldanstyg” här i Västindien.

Svensktiden – en bra tid

Resan till Västindien var på många sätt en stor upplevelse. Gustavianerna från Västsverige blev mottagna med öppna famnen i Västindien. För invånarna på Saint-Barthélemy var svensktiden en bra tid. De liderliga och supiga garnisonssoldaterna från Göteborg tycks man inte ha hängt upp sig på. (Detta leverne var mycket vanligt i Västindien.) Mer än 130 år senare är knektarna hur som helst glömda. Någon stor koloni var detta emellertid inte. Gustaf III fick den av Frankrikes konung. Gustaf III hade velat ha en stor ö med stora sockerplantager, men han måste nöja sig med denna klippö utan plantager och utan vattenkällor. Gustaf III:s gengåva var inte heller den särskilt furstlig. Fransmännen fick ett sumpigt och låglänt strandområde i Göteborg. Kasinot ligger nu på denna tomt, som förr kallades ”Franska tomten”.

Program för hela Västsverige

Härens uniformer skiftade från regemente till regemente, men båtsmännens klädsel var ungefär densamma över hela riket. Så här såg båtsmännen ut i Mölndal, Kålleröd, Lindome, Råda och så vidare. Westgötha Gustavianer har med andra ord ett båtsmansprogram, som kan användas över hela Västsverige.

Lars Gahrn